

ISEZ PAN

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt
Polskiej Akademii Nauk

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

DA.451.3.2025

Kraków, 17.03.2025 r.

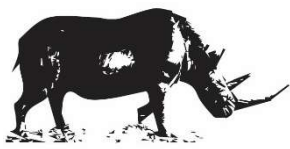
Sz.P. Paulina Hennig-Kloska
Minister Klimatu i Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Na podstawie art. 2, 3, 46 i 48 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U.2024.1478), oraz Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U.2022.2380), zwracamy się o objęcie ochroną gatunkową stonki *Cheilotoma musciformis* (Goeze, 1777) (Coleoptera; Chrysomelidae).

Stonka ta, w nomenklaturze krajowej nazywana zaciętką jest gatunkiem skrajnie rzadkim w Polsce, ujętym w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt w kategorii „zagrożony” (EN) (endangered) (Ścibior 2004) oraz Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Pawłowski i in. 2002).

Jest to relikwit stepowy, którego krajowe populacje znajdują się kilkaset kilometrów na północ i zachód od zwartego zasięgu występowania tego taksonu, są więc silnie izolowane. Badania genetyczne (Kajtoch i in. 2013) udowodniły, że krajowa populacja jest silnie izolowana od najbliższych stanowisk z Podola na Ukrainie i Kotliny Panońskiej, a jej odrębność genetyczna wskazuje na to, że w Polsce występuje endemiczny takson prawdopodobnie w randze podgatunku.

Owad ten związany jest z zanikającymi w Polsce murawami kserotermicznymi, a jego zasięg drastycznie skurczył się w ostatnich dekadach (Mazur i in. 2015, Kubisz i in. 2025). W XXI wieku zasięg występowania zaciętki w Polsce zmniejszył się o około 30%, natomiast w ostatniej dekadzie nastąpił dalszy spadek o około 40% stanowisk w obrębie populacji jeszcze istniejących. Stawia to ten takson wśród gatunków krytycznie zagrożonych (CR – *Critically Endangered*), zgodnie z klasyfikacją International Union for Conservation of Nature (Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody). Aktualnie gatunek ten występuje tylko na 21 stanowiskach rozsianych na Wyżynie Małopolskiej, głównie w Niece Nidziańskiej, i lokalnie w Górach Świętokrzyskich (jedno stanowisko). Jedynie część ze stanowisk tej stonki znajduje się na terenach chronionych (rezerwatach przyrody i ostojach siedliskowych Natura 2000) (Kajtoch i in. 2024). Jednak brak

zabiegów lub nieprawidłowo wykonywane zabiegi ochrony czynnej (nadmiernie intensywnie spaszanie) stanowią zagrożenie dla przetrwania jej rozproszonych i nielicznych populacji (Mazur i in. 2015, Kubisz i in. 2025). Gatunek ten może mieć dużą rolę przy waloryzacji środowisk kserotermicznych ze względu na: łatwość identyfikacji w terenie i bezpośredniej obserwacji; preferencje siedliskowe, ograniczone do dobrze zachowanych, różnorodnych muraw. Dodatkowo może pełnić rolę gatunku parasolowego, gdyż na preferowanej przez nią roślinie żywicielskiej, rozwijają się także inne, cenne i ściśle kserotermiczne gatunki, jak pędrusie (Coleoptera: Brentidae) *Stenopterapion intermedium* (Eppelsheim, 1879), *Hemitrichapion reflexum* (Gyllenhal, 1833), ryjkowiec (Coleoptera: Curculionidae) *Sitona callosus* Gyllenhal, 1834, czy inny gatunek stonki *Bruchidius unicolor* (Olivier, 1795), które to jednak gatunki są dużo trudniejsze do identyfikacji i trudniejsze do odnalezienia w terenie. Ograniczenie zabiegów ochrony czynnej, jak również ich prowadzenie w innym terminie, na murawach zasiedlonych przez zaciętkę, pozwoli także na ochronę innych gatunków roślin bobowatych, wyjątkowo chętnie zgryzanych. Rośliny te stanowią główną bazę pokarmową i rośliny rozwojowe dla ponad 20 gatunków rzadkich, typowo kserotermicznych chrząszczy (Mazur i Kubisz 2013), a także wymierającego (ujętego w w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt w kategorii „krytycznie zagrożony” (CR)) modraszka gniadego *Polyommatus ripartii* (Przybyłowicz 2014).

W przypadku braku skutecznej ochrony tego taksonu, która powinna być realizowana zarówno poprzez ochronę wymaganych siedlisk, jak i ochronę gatunkową (czynną), należy się spodziewać zaniku kolejnych populacji, a w perspektywie dekady lub dwóch całkowitego wymarcia tego gatunku na terenie Polski.

W załączeniu znajdują się publikacje, które podsumowują stan wiedzy o krajowej populacji tego gatunku, a także opisują zagrożenia i propozycje ochrony.

Poniżej załączono poparcia do wniosku od Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.